

Сергій ТЕТЬОРА,

методист лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ТРЕНУВАЛЬНІ ТЕСТУВАННЯ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ РЕФЛЕКСІЇ, ДІАГНОСТИКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ

У сучасних умовах трансформації системи загальної середньої освіти, зумовлених упровадженням реформи «Нова українська школа» (НУШ), кардинально змінюються підходи до оцінювання результатів навчання учнів. Оцінювання перестає бути каральним інструментом фіксації помилок і набуває людиноцентричного, діагностичного та формувального характеру. У цьому контексті особливого значення набуває побудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти, стрижнем якої є системні моніторингові дослідження та якісна підготовка здобувачів освіти до високотехнологічних випробувань (зокрема НМТ).

Ці методичні поради покликані допомогти керівникам закладів освіти, методистам та педагогам структурувати процес моніторингу й ефективно інтегрувати тренувальні тестування в освітній процес не як фактор додаткового стресу, а як дієвий механізм рефлексії, діагностики та психологічної підтримки учнів.

Роль моніторингових досліджень у ЗЗСО

Моніторинг результатів навчання – це не просто збір статистичних даних чи фіксація поточних оцінок. Це систематичне, науково обґрунтоване відстеження динаміки розвитку академічних та ключових компетентностей учнів для прийняття виважених управлінських і педагогічних рішень.

Розглянемо **ключові функції моніторингу** в закладі освіти.

Насамперед, це **об'єктивізація та подолання суб'єктивізму**. Моніторингові зрізи знань за дворівневою або критеріальною шкалою (відповідно до Державних стандартів та груп результатів) дозволяють мінімізувати прояви суб'єктивного оцінювання й отримати реальну картину сформованості вмінь і навичок.

Також важливим є **перехід від контролю до управління якістю**. Отримані дані дають змогу адміністрації та вчителям бачити «прогалини» в результатах навчання учнів, коригувати календарно-тематичне планування та вчасно реагувати на освітні втрати.

Результати моніторингу є основою для визначення стратегічних цілей розвитку ЗЗСО, підвищення кваліфікації педагогів та впровадження нових методик навчання. Тож не менш важливим є **прогнозування та стратегічне планування**.

Тренувальні тестування: від контролю до мотивації та рефлексії

Педагогічна практика доводить, що просте очікування підсумкового іспиту або тестування (як от НМТ чи ДПА) викликає у випускників тривожність, яка блокує їхній реальний потенціал. Регулярні, правильно організовані **тренувальні тестування** виконують роль безпечного простору для розвитку учня. У цьому полягають його **мотиваційний та**

рефлексивний аспекти. Так розвивається культура самооцінювання. Формат тренувальних тестів (зокрема із застосуванням сучасних цифрових інструментів) стимулює внутрішню рефлексію. Учень чітко бачить, які теми засвоєно на високому рівні, а які потребують додаткових зусиль. Це зміщує фокус із зовнішнього стимулу «отримати оцінку» на внутрішній «розуміти свій прогрес». Вартує уваги і принцип «другого шансу», так як тренувальне тестування за своєю філософією є гуманним. Воно демонструє учневі, що помилка – це не вирок, а природна точка росту. Можливість пройти тест повторно, проаналізувати деструктивні кроки та покращити результат виховує академічну стійкість та відповідальність за власне навчання.

Діагностика прогресу успіху проти «карального оцінювання»

Традиційна система оцінювання часто концентрується на підрахунку помилок. Натомість аналітичний підхід до тренувальних тестувань пропонує **діагностику індивідуального прогресу**. Так порівняння результатів стартового, проміжного та підсумкового тренувальних тестів унаочнює траєкторію успіху учня. Навіть якщо загальний бал залишається середнім, але дитина прогресує порівняно з власним минулим результатом – це маркер ефективності освітнього процесу.

Важливим у процесі оцінювання є якісний інструментарій. Його гнучкість – використання диференційованих завдань, побудованих за рівнями Блумової таксономії (від знання та розуміння до аналізу й оцінювання), допомагає вчителю діагностувати не лише механічне запам'ятовування фактів, а й здатність застосовувати знання в нестандартних життєвих ситуаціях (компетентнісний підхід).

Збереження психологічної рівноваги під час оцінювання

Одним із найгостріших викликів для сучасної української школи є високий рівень стресу та тривожності здобувачів освіти під час високотехнологічних тестувань. Психоемоційне благополуччя учня є базовою умовою його академічного успіху.

Важливо знати і враховувати, що страх перед іспитом часто паралізує когнітивні функції дитини. Тренувальні тестування мають стати інструментом десенсибілізації – зниження чутливості до стресового фактора.

Шляхи мінімізації екзаменаційної тривожності через тренувальні тестування

Адаптація до процедури. Ознайомлення учнів із таймінгом, структурою тестових зошитів, специфікою заповнення бланків або роботою на онлайн-платформах, критеріями оцінювання знімає страх перед невідомим. Коли процедура стає звичною, рівень тривоги падає.

Формування психологічної резильєнтності. У межах всеукраїнських та локальних ініціатив із ментального здоров'я, зокрема програм психологічної підтримки, тренувальні тестування мають супроводжуватися роз'ясненням технік саморегуляції, тайм-менеджменту та швидкого зняття напруги безпосередньо в аудиторії.

Атмосфера академічної доброчесності та довіри. Коли під час тренувальних тестів акцент робиться на чесності перед самим собою (без тиску оцінок у журналі), учень позбавляється потреби списувати чи використовувати недоброчесні практики, що суттєво розвантажує його нервову систему.

Збір та аналіз результатів тестування

Для проведення моніторингу якості освіти та надання методичної підтримки педагогічним працівникам лабораторією-центром ЗНО та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників ЧОР» впроваджено автоматизовану систему збору й аналізу результатів тестування. Вона складається з трьох основних етапів: збору даних, їх обробки та візуалізації результатів.

Тестування учнів організовано за допомогою онлайн-тестів, створених у GoogleФормі та розміщених на сайті лабораторії-центру.

Тести (зокрема за групами результатів) охоплюють такі предмети, освітні галузі та напрями дослідження:

- українська мова;
- українська література;
- читацька грамотність;
- фізика;
- зарубіжна література;
- математика;
- біологія;
- історія України;
- всесвітня історія;
- географія;
- хімія;
- природознавство / природнича освітня галузь.

Усі отримані відповіді автоматично надходять до зведеної таблиці Google, де відбувається їх обробка в режимі реального часу. **У таблиці реалізовано:**

- автоматичний підрахунок результатів (кількість відповідей, кількість правильних відповідей, відсоток успішності);
- узагальнення даних за класами, предметами, темами, рівнями складності завдань, форматами завдань та запитаннями;
- систему фільтрів для детального внутрішнього аналізу (за класами, темами, предметами тощо).

Результати тестування відображаються на сайті в режимі реального часу, що забезпечує постійне оновлення інформації. Для відвідувачів доступні:

- наочні діаграми (успішність за темами);
- детальні таблиці з результатами виконання завдань;
- зручна система фільтрів (клас, предмет, тема, формат завдання, роботу з текстом);
- можливість сортування результатів за відсотком правильних відповідей.

Окрім тестів і статистичних даних, на сайті розміщено електронні версії тестових зошитів із зазначених предметів. Їх можна завантажити та використовувати у практичній роботі для:

- проведення занять;
- проведення підсумкових, контрольних, самостійних робіт тощо (зокрема за групами результатів);
- аналізу типових помилок учнів з метою прийняття управлінських рішень щодо коригування освітнього процесу.

- На основі аналізу результатів тестування учнів 8-х класів з історії України, біології, української мови, алгебри та геометрії, з метою підвищення рівня їхніх навчальних досягнень, розроблено такі методичні рекомендації сформульовані такі дидактичні підходи:

Історія України

- систематично використовувати проблемні запитання, що вимагають аналізу, синтезу та узагальнення інформації;
- збільшити частку завдань на пояснення того, як суспільні ідеї чи технологічні зміни впливають на перебіг історії;
- через дебати та роботу з джерелами вчити учнів формулювати власні судження та обґрунтовувати історичні оцінки;
- регулярно використовувати формати тестових завдань на вибір декількох правильних відповідей, відкриті запитання з короткою відповіддю та послідовності;
- підвищувати мотивацію учнів до навчання через використання інтерактивних методів, цифрових ресурсів та практико-орієнтованих завдань.

Біологія

- систематично використовувати проблемні запитання й ситуаційні завдання, що вимагають від учнів аналізу, синтезу та узагальнення інформації;
- збільшити частку практико-орієнтованих завдань на пояснення того, як набуті знання з біології можна використовувати у повсякденному житті (безпечне використання побутової хімії, надання першої медичної допомоги, розуміння отруйних і неотруйних рослин та грибів тощо);
- регулярно використовувати формати тестових завдань на вибір декількох правильних відповідей та відкриті запитання з короткою відповіддю, що спонукають до самостійного формулювання біологічних термінів та причинно-наслідкових зв'язків;
- підвищувати мотивацію учнів до навчання через використання наочних, інтерактивних ресурсів, моделей і схем, залучення до самостійного проведення досліджень і спостережень, фіксацію й аналіз отриманих результатів.

Українська мова

- використовувати більше завдань відкритої форми (з короткою відповіддю), аби якомога зменшити механічне вгадування правильних варіантів та стимулювати усвідомлене застосування правил пунктуації/лексики/граматики тощо;
- застосовувати на уроках прийоми взаєморедагування, під час яких учні в парах аналізують, виправляють та письмово обґрунтовують граматичні й пунктуаційні помилки у творчих роботах одне одного;
- пропонувати учням для мовного аналізу не ізольовані речення, а цілісні мікротексти (пости із соцмереж, оголошення, медіатексти), щоб розвивати вміння бачити системні міжрівневі зв'язки в мові;
- практикувати завдання на зіставлення двох різних джерел інформації на одну тему, спонукаючи у такий спосіб восьмикласників самостійно формулювати логічні й послідовні висновки на основі прочитаного.

- систематично здійснювати цільове повторення матеріалу з попередньо вивчених тем для подолання прогалин у знаннях.

Алгебра та геометрія:

- зменшити кількість задач, де дано готову схему, рівняння чи рисунок, натомість використовувати завдання на складання математичної моделі;
- підвищити рівень обчислювальної культури учнів;

- привчати учнів аналізувати реалістичність відповідей у задачах;
- урізноманітнити тематику задач, використовувати зокрема завдання прикладного характеру, з метою стимулювання їх мислення;
- підвищувати цифрову компетентність учнів, ефективно використовувати ІКТ на уроках математики;
- не обмежувати учнів у праві обирати спосіб розв'язування, заохочувати до пошуку альтернативних варіантів розв'язку задач.

Інтеграція системного моніторингу та регулярних тренувальних тестувань у практику роботи ЗЗСО є потужним важелем підвищення якості освіти. Такий підхід трансформує систему оцінювання з контролюючого органу на сервісну службу школярів, яка допомагає йому бачити свій прогрес, аналізувати помилки, зберігати психологічний баланс і впевнено йти до високих результатів у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text>
3. Результати проходження тестів з історії України. URL: <https://monitoringck.com.ua/rezultaty-prokhodzhennia-testiv-z-istorii-ukrainy/>
4. Результати проходження тестів з біології. URL: <https://monitoringck.com.ua/rezultaty-prokhodzhennia-testiv-z-biologii/>
5. Результати проходження тестів з української мови. URL: <https://monitoringck.com.ua/rezultaty-prokhodzhennia-testiv-z-ukrainskoi-movy/>

Наталія ЛЕМЕШЕВА,

методист відділу координації професійного розвитку керівників закладів та співпраці з методичними службами комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА ЧЕРКАЩИНИ – ПРОСТІР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ, СТІЙКОСТІ ТА ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Позашкільна освіта сьогодні трансформується: це вже не просто організація дозвілля, а багатофункціональне середовище для розвитку особистості. Тут дитина здобуває досвід соціальної взаємодії, опановує проектну діяльність та вчиться самостійно формувати власну траєкторію зростання. З огляду на це, у 2026/2027 навчальному році позашкільля Черкащини має функціонувати як потужний стратегічний інструмент розвитку громад та зміцнення національної стійкості.

Нормативною основою для планування роботи залишаються Закон України «Про позашкільну освіту», Закон України «Про освіту», Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Концепція розвитку позашкільної освіти, затверджена наказом МОН України від 02.10.2025 № 1314, а також оперативні документи МОН і методичні рекомендації ІМЗО щодо STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Для директора і методиста: нормативні документи мають бути не лише в переліку джерел. Їх доцільно перетворити на управлінські рішення: оновлення програм, аудит безпеки, доступність гуртків, партнерства зі школами, фіксація результатів вихованців, розвиток STEAM і цифрових інструментів. Пропонуємо розглянути приклади і напрямки роботи з документами у таблиці.

Таб.1

Ключові нормативні опори і практичні управлінські дії

Документ / орієнтир	Що задає для ЗПО	Що зробити у закладі
Закон України «Про позашкільну освіту»	Розвиток здібностей, обдарувань, інтересів, духовних запитів і професійного самовизначення вихованців.	Переглянути програми гуртків: чи є в них особистісний розвиток, вибір, соціальний досвід, практичний результат.
Концепція розвитку позашкільної освіти, наказ МОН від 02.10.2025 № 1314	Оновлення мережі, доступності, безбар'єрності, цифровізації, інституційної спроможності та фінансування.	Скласти карту розвитку закладу: мережа гуртків, безпека, інклюзія, дистанційний доступ, партнерства, ресурсна база.
Оперативний план МОН України на 2026 рік	Позашкільна освіта як осередок розвитку громади, формування ідентичності, здібностей і талантів дітей.	Пов'язати річний план із потребами громади, профорієнтацією, національно-патріотичними, STEAM- і волонтерськими проектами.